

Tadeusz Polak

Prace nad zabezpieczeniem świątyni Izydy

Ochrona Zabytków 29/3 (114), 223-225

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRACE NAD ZABEZPIECZENIEM ŚWIĄTYNI IZYDY

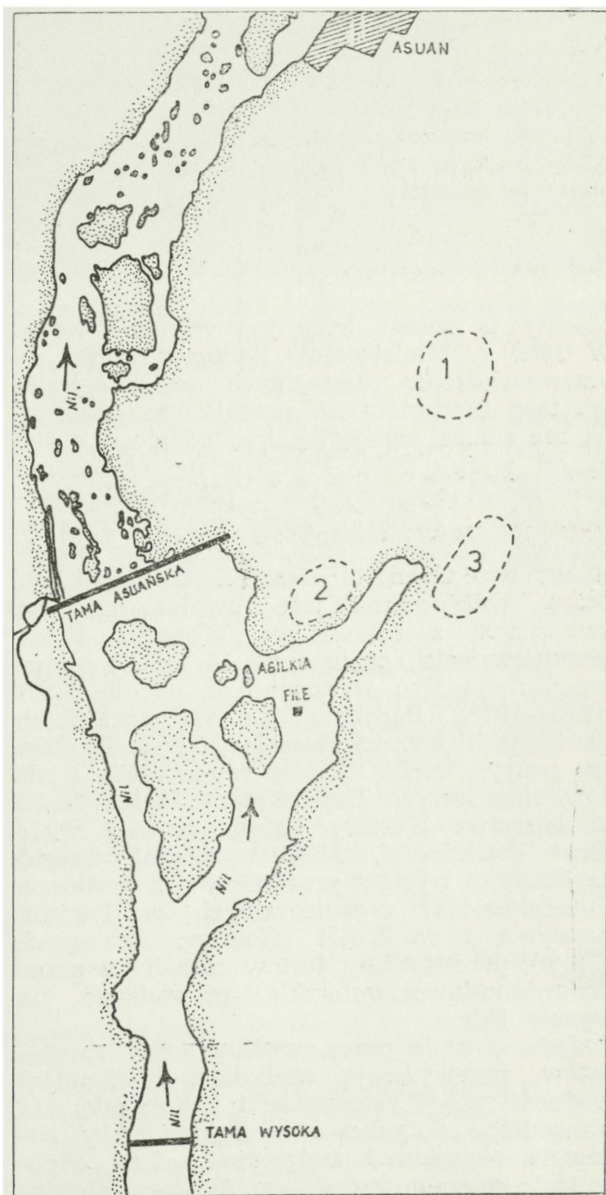
Na wyspie File, przy pierwszej katarakcie nilowej w pobliżu Asuanu, w okresie panowania dynastii Ptolomeuszów (304—51 p.n.e.) wybudowany został zespół świątyń. Jedną z nich jest świątynia Izydy, która dzięki swej pięknej architekturze i położeniu, uzyskała miano „Perły Egiptu”.

Budowa w latach 1892—1902 poniżej wyspy File Tamy Asuańskiej spowodowała, że spiętrzona w zbiorniku woda zalała wyspę wraz z świątynią i innymi znajdującymi się tam budowlami. Od tego czasu wyspa i wspaniałe budowle znalazły się w wodzie. Jedynie w okresie lata (lipiec—wrzesień), wówczas gdy otwierano śluzy tamy dla spuszczenia wzebranych wód Nilu, obniżał się poziom wody, obnażając wyspę. Z kolei wybudowanie w latach 1960—1970 powyżej wyspy File Tamy Wysokiej spowodowało, że wyspa znalazła się między dwoma tamami w zbiorniku wody, który wciąż jest napełniony, nigdy nie odsłaniając zalanej wyspy.

Potrzebę zabezpieczenia świątyni Izydy oraz innych budowli znajdujących się na wyspie, m. in. postawionego w późniejszym okresie pięknego Kiosku Cesarza Trajana, rozpatrywano już w czasie budowy Tamy Asuańskiej. W 1895 r. został opracowany przez ówczesnego dyrektora Departamentu Starożytności w Egipcie, kapitana H. G. Lyonsa, szczegółowy raport o stanie technicznym świątyń wraz z programem niezbędnych prac zabezpieczających i konserwatorskich. Program ten zakładał zabezpieczenie świątyń przed ruchami wody (napełnianie i spuszczenie wody w zbiorniku) oraz przed szkodliwością działania wody na stan techniczny budowli. Prace przeprowadzone zostały w 1902 r., nie przewidywano jednak wówczas przeniesienia świątyń w inne miejsce. Wykonane prace obejmowały m. in. wzmocnienie kolumn świątyń przez założenie stalowych obręczy, uzupełnienie i wypełnienie ubytków ścian, zamurowanie niektórych otworów drzwiowych wewnątrz świątyń. W kolumnach Kiosku Cesarza Trajana wywiercono pionowe otwory i wbetonowano dla ich wzmocnienia żelbetowe słupy. Prace te nie zabezpieczały jednak przed zamulaniem świątyń i korozją kamienia. Dlatego też w okresach opadania wody, po wynurzeniu się wyspy prowadzone były rokrocznie bieżące prace konserwatorskie i uzupełniające.

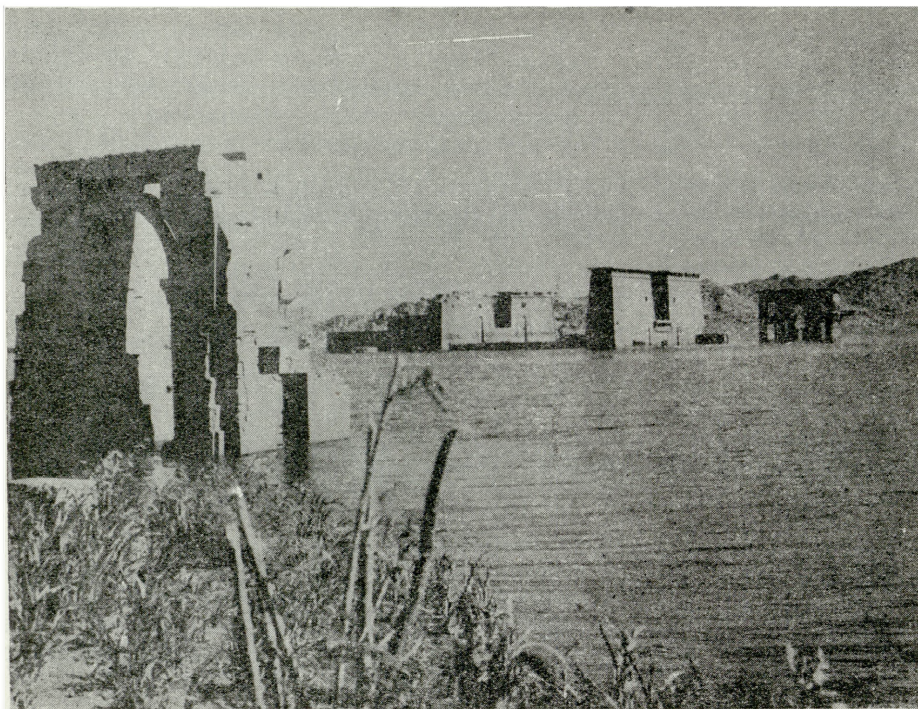
Budowa Tamy Wysokiej spowodowała, że wiele obiektów zabytkowych usytuowanych na ziemiach Nubii znalazło się w obrębie spiętrzonej wody. Rząd Egiptu, przy pomocy UNESCO, przystąpił do gigantycznych prac przemieszczenia zagrożonych świątyń na wy-

żej położone tereny poza zasięg wody. W ten sposób przeniesiono kilkanaście obiektów zabytkowych: świątyń, kiosków i grobów. Ukoronowaniem pracy było przeniesienie wykutych w skale świątyń Ramzesa II i jego żony królowej Nefretari w Abu Simbel. Prace te wykonano przed napełnieniem zbiornika Wysokiej Tamy wodą. Pozostał jednak nie rozwiązany problem przeniesienia świątyni Izydy i innych budowli z wyspy File, ponieważ

1. Asuan, okolica tamy: 1 — miejsce wydobywania piasku, 2 — miejsce składania bloków świątyń, 3 — główna baza techniczna (rys. B. Kobielski)

1. The Aswan, Dam surroundings: 1 — the place of sand excavation, 2 — the place where temple blocks are stored, 3 — main technological base

2. Świątynia Izidy w wodzie, stan z 1972 r.

2. Isis Temple under water surface in its state from 1972

obiekty te zalane były już wówczas wodą. W 1960 r. Ministerstwo Kultury Egiptu po przeprowadzeniu niezbędnych badań ogłosiło przetarg zamknięty na przeniesienie świątyń na nie zalaną wyspę Agilkia, oddaloną o 600 m od wyspy File. Przetarg na wykonanie prac został wygrany przez połączone przedsiębiorstwa: egipskie, które uczestniczyło w budowie Wysokiej Tamy, oraz włoskie przedsiębiorstwo Condotte Mazzi Estero z Rzymu (które wytypowane jest również do prac związanych z ratowaniem Wenecji). Koszt przedsięwzięcia oceniono na 15 mln dolarów; prace mają być wykonane w okresie 5 lat (1973—1978). Podobnie jak w poprzednich realizacjach konserwatorskich, część kosztów ma pokryć UNESCO. Dla zapewnienia środków finansowych Departament Starożytności Ministerstwa Kultury Egiptu rozwija wiele form działalności. Między innymi dochód uzyskany z wystaw przedmiotów z grobowca Tutanchamona, organizowanych w Paryżu, Londynie i w ZSRR (Moskwa, Leningrad, Kijów), przeznaczony jest w całości na prace budowlano-konserwatorskie prowadzone na wyspie File.

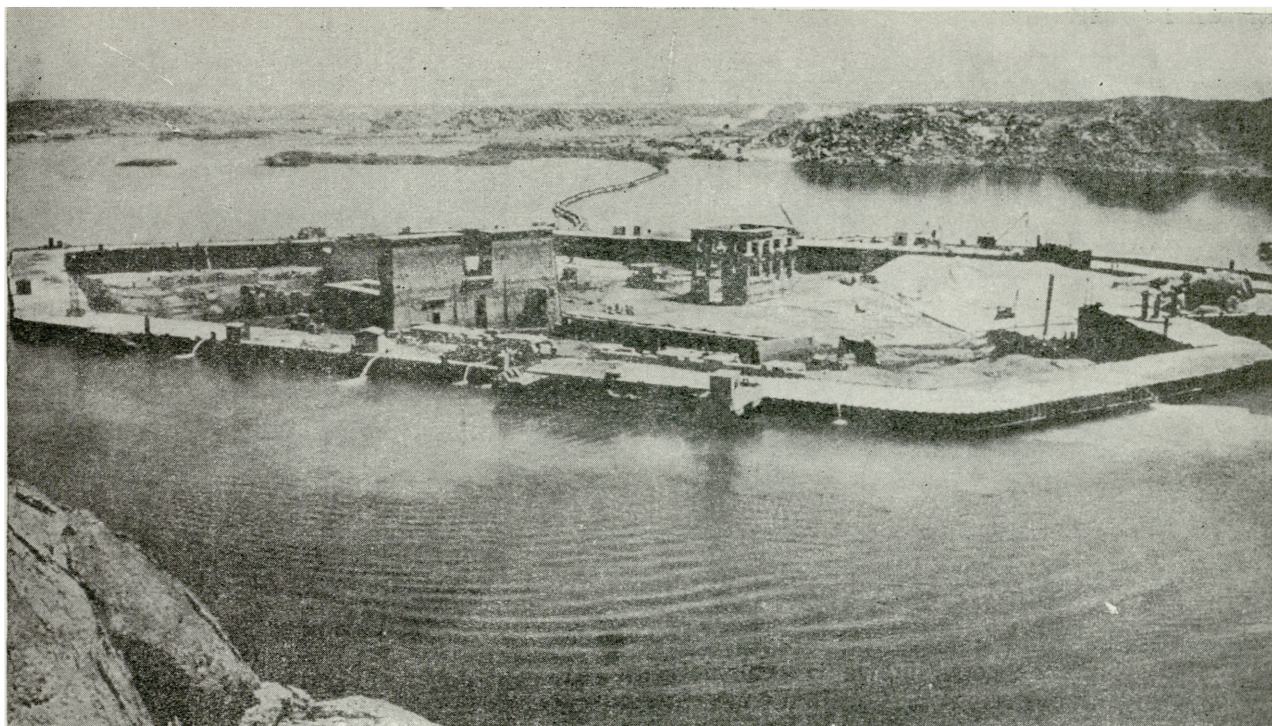
Podjęte obecnie prace, według oceny specjalistów, przewyższają wielkością i stopniem trudności prace ratownicze i konserwatorskie prowadzone dotychczas w Egipcie. Aby ponownie zmontować świątynie, należy odpowiednio przygotować wyspę Agilkia, zniwelować ją, spychając do wody ponad 350 000 m³ granitowych skał. Dla zapewnienia demontażu świątyń, naokoło została wybudowana tama wysokości do 15 m, co pozwoliło wypompować wodę. Wbicie — dla budowy tej tamy — stalowych pali w granitowe skały wyspy File

było niemożliwe, dlatego też z oddalonego o 4 km brzegu, specjalnymi rurami, pod ciśnieniem wtłoczono wokół wyspy ponad 1 000 000 m³ piasku pustynnego, następnie w ukształtowane w ten sposób dno wbite pale.

3. Kiosk Trajana w wodzie, stan z 1972 r.

3. Traian Kiosk under water surface in its state from 1972

4. Świątynia Izydy i Kiosk Trajana po wypompowaniu wody, stan z 1975 r. (zdjęcia: Centre of Documentation — Kair)

4. Isis Temple and Traian Kiosk after pumping out the water, state from 1975

Obecnie za pomocą fotogrametrii wykonywana jest szczegółowa dokumentacja konserwatorska, niezbędna przy ponownym montażu świątyń.

Przedsięwzięcie jest ogromne, zarówno pod względem technicznym, jak i konserwatorskim, gdyż wykonawcę prac czeka demontaż świątyń składających się z przeszło 40 000 kamiennych bloków, o wadze do 12 ton każdy. W pierwszej fazie prac bloki te zostaną przeniesione na brzeg zalewu, następnie na wyspę Agilkia — nowe miejsce budowli. Zbudowano już zaplecze techniczne na brzegu zalewu, oddalone od wyspy File o 3 km. Zbudowano drogi dojazdowe, linię kolejową dla dowozu sprzętu technicznego i materiałów. Przygotowano olbrzymi plac zniwelowany i utwardzony dla ułożenia bloków ze świątyń po demontażu, stąd będą następnie przetransportowane na wyspę Agilkia. Transport materiałów, sprzętu, bloków świątyń, dowóz ludzi do pra-

cy odbywa się statkami i odpowiednio skonstruowanymi pontonami. Prace prowadzone są bardzo intensywnie. Przez całą dobę pod specjalnym nadzorem pracują 42 pompy, które wypompowują wodę wdzierającą się szczelinami skalnymi na teren robót. Stosowany jest najnowocześniejszy sprzęt geodezyjny i budowlany. Pod nadzorem 35 inżynierów pracuje ponad 1000 robotników i rzemieślników. Część obiektów zabytkowych pozostało poza tamą okalającą świątynię Izydy, będą one przez nurków (archeologów i architektów) zbadane i zinwentaryzowane.

To gigantyczne zamierzenie techniczne i konserwatorskie napawa optymizmem, jest pozytywnym przykładem łączenia wysiłków narodów dla ratowania pomników kultury.

dr inż. Tadeusz Polak
Zarząd Główny PP PKZ
Warszawa

WORKS CONNECTED WITH SECURING OF THE TEMPLE OF ISIS

The complex of temples and shrines situated on Philae Island, near the First Cataract of the Nile, was built in times of Ptolemaic kingdom. The Aswan Dam, built during 1892—1902, raised the level of the water and submerged the Island for nine months each year. The total submerging of the Island took place after completing the Aswan High Dam in 1970. Then they started, with the help of the UNESCO, to save the buildings of great archaeological value. This consisted in moving and reconstructing the most endangered buildings. Competition for the best works concerning the shifting of

the Temple of Isis and the Kiosk of Traian was won by Italian-Egyptian joined companies.

By 1978 these works are supposed to be completed. Till now a dam surrounding the Island has been built, which made it possible to pump out the water, and record piling has begun. About 40000 stone blocks of which the Temple has been built will be transferred from Philae Island to Agilkia Island. The latter is now being prepared for this operation, i.e. levelling and hardening of ground is being carried out. Such a gigantic undertaking is a good example of international enterprises aimed at preservation of monuments of culture.